

تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کنترل‌های داخلی و مدیریت سود

فاطمه قائمی^۱

زهرا مرادی^۲

غلامحسین علوی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۳/۳۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۱/۲۹

چکیده

وجود کمیته حسابرسی جهت کنترل بر گزارشگری مالی و طراحی یک سیستم کنترل داخلی اثربخش جهت پیشبرد اهداف کنترل‌های داخلی و کسب اطمینان از اثربخشی فرآیندهای نظام راهبری، کنترل‌های داخلی و سلامت گزارشگری مالی امری ضروری می‌باشد. هدف اصلی این پژوهش بررسی رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی شامل اندازه کمیته حسابرسی و تخصص کمیته حسابرسی با کنترل‌های داخلی و مدیریت سود می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران هستند و نمونه آماری شامل ۵۴ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. از تحلیل آماری رگرسیون برای آزمون فرضیه‌های پژوهش استفاده شده است. نتایج حاصل از پژوهش نشان‌دهنده آن است که بین هر دو ویژگی کمیته حسابرسی (اندازه کمیته حسابرسی و تخصص کمیته حسابرسی) با ضعف در کنترل‌های داخلی و مدیریت سود رابطه منفی و معناداری وجود دارد اما بین اندازه کمیته حسابرسی و مدیریت سود رابطه معناداری وجود ندارد.

واژه‌های کلیدی: اندازه کمیته حسابرسی، تخصص کمیته حسابرسی، ضعف در کنترل‌های داخلی، مدیریت سود، گزارشگری مالی.

۱- گروه حسابداری، واحد دماوند، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. f_ghaemy@yahoo.com

۲- گروه حسابداری، واحد دماوند، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، (نویسنده مسئول) za5moradi@gmail.com

۳- کارشناس ارشد مدیریت.

۱- مقدمه

رسوایی‌های اخیر در شرکت‌های بزرگی همچون انرون، وردکام و ... موجب نگرانی عمومی در یکپارچگی اطلاعات منتشر شده در بازار سرمایه و عملکرد اخلاقی در فرآیند گزارشگری مالی شده است. برای رفع این نگرانی‌ها قوانین جدیدی ایجاد شده است که موجب تغییرات گسترده‌ای در نیازهای حاکمیت شرکتی و بهبود کیفیت گزارشگری مالی شده است، یکی از این تغییرات اساسی و ضروری وجود کمیته حسابرسی در ساختار حاکمیت شرکتی، شرکت‌ها می‌باشد (اعتمادی و شفاخیری، ۱۳۹۰؛ محمدیان، ۱۳۹۰).

کمیته حسابرسی به عنوان یکی از کمیته‌های فرعی هیئت‌مدیره و جزئی ضروری از ساختار اثربخش کنترل داخلی شرکت به حساب آمده و همچنین وظیفه بااهمیتی از طرف سهامداران جهت نظارت بر فرآیند گزارشگری مالی، حسابرسی داخلی و همچنین حسابرس مستقل دارد (باباجانی و خنکا، ۱۳۹۱).

قانون ساربینز-آکسلی^۱ در سال ۲۰۰۲، شرکت‌ها را ملزم به انتشار گزارش کنترل‌های داخلی کرده است. از این رو، سرمایه‌گذاران می‌توانند به راحتی از کیفیت سیستم کنترل داخلی شرکت مطلع شوند. در کشور ما نیز سازمان بورس و اوراق بهادار در سال ۱۳۹۱ و در راستای ماده ۱۸ دستورالعمل پذیرش بورس اوراق بهادار تهران، اقدام به انتشار دستورالعمل کنترل‌های داخلی برای ناشران پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران کرده است. طبق این ماده، مدیریت مسئول ارزیابی اثربخشی کنترل‌های داخلی است و باید در مورد نتایج ارزیابی کنترل‌های داخلی گزارش تهیه کند. طبق منشور کمیته حسابرسی، یکی از وظایف مهم کمیته حسابرسی کسب اطمینان معقول از اثربخشی فرآیندهای نظام راهبری، مدیریت ریسک و کنترل‌های داخلی است (سازمان بورس و اوراق بهادار، ۱۳۹۱). بدین ترتیب کمیته حسابرسی می‌بایست به نحو مناسب بر کنترل‌های داخلی نظارت و از اثربخشی آن اطمینان حاصل نمایند.

کنترل داخلی، یک رویداد یا وضعیت خاص نیست، بلکه مجموعه‌ای از اقدامات متوالی و فراگیر است که به همه فعالیت‌های سازمان نفوذ و تسری پیدا می‌کند. این اقدامات در گستره عملیات یک سازمان و به شکلی مستمر روی می‌دهد. آن‌ها در مسیری که سازمان را اداره می‌کند و پیش می‌برد، به صورتی فراگیر و جدایی‌ناپذیر از آن وجود دارند. واحدهای اقتصادی برای دستیابی به اهداف کوتاه‌مدت و بلندمدت و تحقق مأموریت‌ها و چشم‌اندازها، حفظ توان مالی و سودآوری، انعطاف‌پذیری در برابر رویدادهای غیرمنتظره و ... باید از یک سیستم کنترل داخلی اثربخش برخوردار باشند. (شعری، ۱۳۸۶).

از طرفی کمیته حسابرسی مسئولیت دارد قبل از تصویب گزارش‌های مالی توسط هیئت‌مدیره، به بررسی پیش‌نویس گزارش‌های مالی بپردازد و با نظارت بر موضوعات با اهمیت گزارشگری مالی، قضاوت‌ها و برآوردهای عمده، رویه‌های حسابداری عمده، نحوه افشا و انتخاب و تغییر در هر یک از آن‌ها و افشای معاملات با اشخاص وابسته در گزارش‌های مالی شرکت اطمینان معقولی نسبت به رعایت استانداردهای حسابداری و سایر مقررات در گزارش‌های شرکت کسب نمایند.

از آنجا که کمیته حسابرسی نظارت بر فرآیندهای گزارشگری مالی را فراهم می‌کند، سرمایه‌گذاران اعتماد بیشتری نسبت به گزارش‌های مالی تهیه شده توسط شرکت‌هایی که کمیته حسابرسی آنان ویژگی‌های باکیفیت‌تری دارند، خواهند داشت، زیرا وجود کمیته حسابرسی قدرتمند، پشتوانه مستحکمی برای صحت گزارش‌های مالی بوده و به عنوان یکی از ابزارهای نظارتی حاکمیت شرکتی شناخته می‌شود، لذا، این موضوع در قیمت سهام شرکت نیز منعکس می‌گردد. در این زمینه با توجه به این که کمیته حسابرسی نقش مهمی در اداره امور شرکت‌ها ایفا می‌کند، اگر کمیته حسابرسی به گونه مؤثر و کارا فعالیت کند، با توجه به نقش نظارتی خود، می‌تواند به بهبود کنترل‌های داخلی، عملکرد مالی و حاکمیت شرکتی و افزایش ارزش دارایی‌های نقد کمک کند (لی هونگ و همکاران، ۲۰۱۶).

لذا پژوهش حاضر به بررسی رابطه تخصص و اندازه کمیته حسابرسی با کنترل‌های داخلی شرکت و مدیریت سود توسط شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌پردازد.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۲-۱- کمیته حسابرسی

هدف از تشکیل کمیته حسابرسی، کمک به ایفای مسئولیت نظارتی هیئت‌مدیره و بهبود آن جهت کسب اطمینان معقول از اثربخشی فرآیندهای نظام راهبری، مدیریت ریسک و کنترل‌های داخلی، سلامت گزارشگری مالی، اثربخشی حسابرسی داخلی و رعایت قوانین و مقررات و الزامات است (سازمان بورس و اوراق بهادار، ۱۳۹۱). در حیطه گزارشگری نیز این کمیته وظایف نظارت بر موضوع‌های بااهمیت گزارشگری مالی، قضاوت‌های و برآوردهای عمده، رویه‌های حسابداری عمده و نحوه افشا در گزارشگری‌های مالی شرکت را بر عهده دارد. حضور یک کمیته حسابرسی باکیفیت، می‌تواند نظارت بر صورت‌های مالی را افزایش داده و منجر به بهبود گزارشگری مالی از طریق بهبود کنترل‌های داخلی شود همچنین یک کمیته حسابرسی با کیفیت از طریق نظارت مناسب‌تر بر تهیه صورت‌های مالی، منجر به کیفیت اقلام تعهدی بالاتر و مدیریت سود کمتر می‌گردد (لی هونگ و همکاران، ۲۰۱۶).

بر اساس منشور کمیته حسابرسی سازمان بورس و اوراق بهادار تهران (۱۳۹۱)، اهم مسئولیت‌های کمیته حسابرسی نسبت به کنترل‌های داخلی شامل: نظارت بر اثربخشی سیستم‌های کنترل داخلی شرکت شامل کنترل فناوری اطلاعات و حفظ امنیت آن‌ها، کسب اطمینان معقول از کفایت دامنه بررسی حسابسان داخلی از نظام کنترل‌های داخلی شرکت، بررسی ارزیابی حسابرس داخلی از کنترل‌های داخلی و اظهار نظر حسابرس مستقل نسبت به کنترل‌های داخلی، ی‌گیری اجرای توصیه‌ها و رفع نقاط ضعف و پایش‌های داخلی که توسط حسابسان داخلی و یا مستقل به کمیته گزارش می‌شود و ارائه گزارش کنترل‌های داخلی به هیئت‌مدیره شامل ارزیابی و اظهار نظر نسبت به کنترل‌های داخلی شرکت‌های فرعی می‌باشد.

سان و همکاران^۳ (۲۰۱۴) بیان می‌دارند که وجود کمیته حسابرسی علاوه بر ارتقای سطح کیفی مکانیزم حاکمیت شرکتی، می‌تواند از طریق بهبود کنترل‌های داخلی باعث افزایش کیفیت گزارشگری مالی شود. هیشام و همکاران^۴ (۲۰۱۴) در پژوهشی دریافته‌اند که استقلال و اندازه کمیته حسابرسی با افشای اخلاقی اطلاعات رابطه مستقیم دارند، اما تعداد جلسات و تخصص اعضای کمیته حسابرسی بر افشای اخلاقی اطلاعات تأثیری ندارند.

ویژگی‌های مختلف کمیته حسابرسی شامل: تخصص مالی، اندازه و ... می‌توانند بر اثربخشی کمیته حسابرسی اثر بگذارند. مطالعات قبلی نشان می‌دهد که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی به آن‌ها کمک می‌کند که به طور مؤثرتر بر فرآیند گزارشگری مالی نظارت کنند (کریشنان و ویسواناتان^۵، ۲۰۰۸).

در زمینه اندازه کمیته حسابرسی، دالتون و همکاران^۶ (۱۹۹۹) دریافته‌اند که بین اندازه کمیته حسابرسی و وظیفه نظارتی آن رابطه‌ای مستقیم وجود دارد و هر چه اندازه آن بزرگ‌تر باشد، عملکرد شرکت بهتر خواهد بود، زیرا وظیفه نظارتی کمیته حسابرسی بهتر انجام خواهد شد. کمیته‌های بزرگ شامل اعضای با تخصص‌های متنوع، به گونه‌ای مؤثرتری بر کنترل‌های داخلی و شیوه‌های گزارشگری مالی نظارت دارند (فخاری و همکاران، ۱۳۹۴). همچنین به اعتقاد یانگ و کریشنان^۷ (۲۰۰۵) با افزایش اندازه کمیته حسابرسی از طریق نظارت اثربخش‌تر بر شرکت، کنترل‌های داخلی مؤثرتری اعمال و منجر به بهبود مدیریت و نگهداری وجه نقد می‌شود.

به دلیل نوظهور بودن وجود کمیته حسابرسی در ایران که طبق ماده ۱۰ سازمان بورس اوراق بهادار در سال ۱۳۹۱ برای تمامی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار و فرابورس الزامی گردیده است، تحقیقات کمی در زمینه کمیته حسابرسی انجام شده است؛ تحقیقات انجام شده بیشتر در زمینه مبانی نظری بوده (سجادی و همکاران، ۱۳۸۵) و یا به طور تجربی تأثیر وجود یا

عدم وجود کمیته حسابرسی بر سازه‌های مالی مورد آزمون قرار گرفته است (اعتمادی و شفاخیبری، ۱۳۹۰، باباجانی و خنکا، ۱۳۹۱).

حاجیها و رجب دری (۱۳۹۶) به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر سطح نگهداری وجه نقد پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد بیت تخصص اعضای کمیته حسابرسی و اندازه کمیته حسابرسی با سطح نگهداری وجه نقد شرکت رابطه مثبت و معناداری وجود داد.

جامعی و رستمیان (۱۳۹۵) در پژوهش خود با عنوان تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی‌های سود پیش‌بینی شده به این نتیجه رسیدند که تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی با صحت پیش‌بینی سود رابطه مثبت دارد. به بیان دیگر می‌توان گفت وجود اعضای با تخصص مالی در کمیته حسابرسی کیفیت گزارشگری مالی را افزایش می‌دهد و اطلاعات قابل اتکاتری در اختیار مدیریت قرار می‌دهد و پیش‌بینی سود با دقت بیشتری برآورد می‌شود.

رؤیایی و ابراهیمی (۱۳۹۴) نیز در پژوهشی به بررسی ویژگی‌های کمیته حسابرسی با استفاده از عوامل استقلال، اندازه، تخصص و تعداد جلسات بر سطح افشای داوطلبانه اخلاق پرداخته و دریافته‌اند که استقلال و تخصص اعضای کمیته حسابرسی بر افشای داوطلبانه اخلاق تأثیر می‌گذارد.

قخاری و همکاران (۱۳۹۴) به بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر مدیریت سود از طریق اقلام واقعی پرداختند. نتایج پژوهش آنان حاکی از این بود که رابطه معنی‌داری بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و مدیریت سود از طریق اقلام واقعی وجود دارد.

باباجانی و خنکا (۱۳۹۱) به بررسی ضرورت تشکیل کمیته حسابرسی و استقرار واحد حسابرسی داخلی در شهرداری‌های کلان‌شهرها برای ارتقا سطح مسئولیت پاسخ‌گویی پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که تشکیل کمیته حسابرسی و استقرار واحد حسابرسی داخلی در شهرداری‌های کلان‌شهرها موجب ارتقا سطح ایفا و ارزیابی مسئولیت پاسخ‌گویی مالی و عملیاتی نهادهای مذکور می‌شود.

سجادی و همکاران (۱۳۸۵) در یک پژوهش توصیفی به بررسی ضرورت ایجاد کمیته حسابرسی از دیدگاه مدیران مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که وجود کمیته حسابرسی از نظر نظری بر کیفیت گزارشگری مالی، کنترل‌های داخلی، عملکرد حسابرس مستقل، عملکرد حسابرسی داخلی و همچنین جلوگیری از تقلب مدیریت مؤثر است.

۲-۲- کنترل‌های داخلی

ساختار کنترل‌های داخلی یک سازمان شامل سیاست‌ها و روش‌هایی است که برای تأمین اطمینان معقول از دستیابی به هدف‌های سازمانی به وجود می‌آید. اطمینان معقول بدان معنی است که هیچ ساختار کنترل داخلی ایده‌آل نیست و مخارج کنترل‌های داخلی نباید بیش از منافع مورد انتظار آن باشد. طراحی و استقرار مناسب سامانه‌های کنترل داخلی در واحدهای اقتصادی یکی از مهمترین عوامل تحقق بخشی و کارایی عملیات، ارتقای پاسخگویی و شفافیت مالی، رعایت قوانین و مقررات و کمک به پیشگیری از تقلب و سوء استفاده‌های مالی به شمار می‌رود (قنبریان، ۱۳۹۰). ضعف‌های بااهمیت ضعف‌هایی است که مانع از اثربخشی کنترل‌های داخلی می‌شود و ریسک وقوع اشتباهات یا تخلفات بااهمیت نسبت به صورت‌های مالی مورد حسابرسی و عدم کشف به موقع آن توسط کارکنان در روال عادی انجام وظایف وجود دارد (حاجیها و همکاران، ۱۳۹۶).

هدف سیستم کنترل داخلی سازمان، ارائه اطمینان معقول به مدیریت اجرایی است که هدف‌های مشخص شده برای عملیات و برنامه‌ها دست‌یافتنی‌اند. حسابرسان داخلی که تحت نظر کمیته حسابرسی فعالیت می‌کنند به دنبال این هستند که ناکارآمدی‌های عملیاتی و طراحی کنترل‌ها را ارزیابی کنند و حدود و میزانی را تعیین نمایند که مدیران می‌توانند اطمینانی معقول از دستیابی به هدف‌های سازمان داشته باشند. برای دستیابی به اکثر اهداف مهم، بکارگیری کنترل‌های داخلی گریز ناپذیر است. به همین جهت، تقاضا برای سیستم بهتر و برتر کنترل‌های داخلی و گزارش عملکرد آن‌ها دائماً رو به افزایش است. با دقت نظر بیشتر، می‌توان دریافت که کنترل‌های داخلی ابزاری مفید برای حل بسیاری از مشکلات بالقوه است (بالتاسی و یلماز^۸، ۲۰۰۶).

از این رو نهادهای حرفه‌ای و قانون‌گذاری کشورهای مختلف به تدوین چارچوب‌ها، بیانیه‌ها و رهنمودهایی در ارتباط با نحوه^۹ استقرار، ارزیابی و گزارشگری کنترل‌های داخلی توسط مدیریت و حسابرسی کنترل‌های داخلی توسط حسابرسان واحدهای اقتصادی پرداخته‌اند (قنبریان، ۱۳۹۰).

از آنجا که بیشتر تصمیمات مدیریت با اتکا بر اطلاعات مالی از سیستم حسابداری اتخاذ می‌شود وجود سیستم کنترل داخلی قوی قابلیت اتکای اطلاعات حسابداری را که مبنای اخذ این‌گونه تصمیمات است به مدیریت ارائه می‌دهد همچنین کنترل‌های داخلی قوی بر نحوه رسیدگی حسابرسان اثرگذار می‌باشد. هر اندازه کنترل‌های داخلی قوی باشند خطر تحریف بااهمیت کاهش یافته و در نتیجه خطر حسابرسی کاهش می‌یابد. برخی از استانداردهای نشان می‌دهند که ارزیابی حسابرس از خطر ذاتی ممکن است درک حسابرس از ساختار کنترل یک صاحبکار و در نتیجه ارزیابی حسابرس از خطر کنترل را تحت تأثیر قرار دهد (حاجیها، ۱۳۸۹).

نتایج وانگ و همکاران^۹ (۲۰۱۶) نشان داد که کیفیت کنترل‌های داخلی از مدیریت سود می‌کاهد و موجب بهبود کیفیت حسابرسی می‌شود. یافته‌های دادل و همکاران (۲۰۱۴) نیز حاکی از آن است که الزام‌های گزارش کنترل‌های داخلی به بهبود کیفیت اقلام تعهدی می‌انجامد. بالسام و همکاران^{۱۰} (۲۰۱۲) تحقیقی با عنوان مشوق‌های حقوق صاحبان سهام و ضعف‌های کنترل‌های داخلی انجام دادند. آن‌ها بررسی کردند که چگونه اثر انگیزه‌های مالی برای مالکیت سهام، مدیران را به حفظ کنترل‌های داخلی قوی در شرکت ترغیب می‌کند. نتایج به دست آمده از این تحقیق مبنی بر این است که بیشتر ضعف‌های کنترل‌های داخلی در سطح شرکت با انگیزه‌های فراهم شده توسط صاحبان سهام به شدت محدود شده اما این ضعف‌ها با انگیزه‌ها مدیران در ارتباط بیشتر است.

در تحقیقی که یازوا^{۱۱} (۲۰۱۰) انجام داد به بررسی عوامل مؤثر بر نقاط ضعف‌های بااهمیت کنترل‌های داخلی، ارتباط بین کیفیت سود و واکنش بازار سهام به افشای نقاط ضعف بااهمیت را بررسی کردند. نتایج تحقیقات وی نشان می‌دهد که شرکت‌های دارای ضعف‌های کنترل‌های داخلی شرکت‌هایی هستند کوچکتر، پیچیده‌تر، از نظر مالی ضعیف‌تر.

همرسل و همکاران^{۱۲} (۲۰۰۸)، در تحقیقی با عنوان واکنش بازار به افشای نقاط ضعف کنترل‌های داخلی و ویژگی آن نقاط ضعف بر اساس بخش ۳۰۲ قانون ساربینز-آکسلی، به بررسی واکنش قیمت سهام به افشای نقاط ضعف کنترل‌های داخلی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که محتوای اطلاعات ضعف‌های کنترل‌های داخلی، به شدن این ضعف‌ها بستگی دارد و نقاط ضعف کنترل داخلی به قیمت سهام واکنش منفی نشان می‌دهد.

حاجیها و محمد حسین نژاد (۱۳۹۴) به بررسی عوامل تأثیرگذار بر نقاط ضعف بااهمیت کنترل‌های داخلی پرداختند. یافته‌های پژوهش آنان نشان داد که بین لگاریتم قیمت سهام در تعداد سهام، نسبت موجودی کالا به جمع کل دارایی و زیان با نقاط ضعف بااهمیت کنترل داخلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جاوید و همکاران (۱۳۹۴) دریافتند که کیفیت کنترل‌های داخلی رابطه مثبت و معناداری با محافظه‌کاری مشروط دارد.

بهرامیان (۱۳۹۰) تحقیقی با عنوان ارزیابی اثربخشی کنترل‌های داخلی در یک شرکت سرمایه‌گذاری انجام داد که نتیجه تحقیق حاکی از این بود که محیط کنترلی و فعالیت‌های کنترلی به طور مناسب وجود نداشته ولی ارزیابی ریسک، اطلاعات و ارتباطات و پایش به طور مناسب وجود دارد.

دارایی (۱۳۸۴) تحقیقی با عنوان تحلیل تأثیر تقویت کنترل‌های داخلی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بر گزارشات حسابرسی سازمان حسابرسی انجام داد. نتایج تحقیق حاکی از آن بود که بین کنترل‌های داخلی ضعیف در بخش دارایی، بدهی، حقوق صاحبان سهام، درآمد و هزینه و افزایش در بندهای گزارشات حسابرسی ارتباط مستقیم وجود دارد.

۲-۳- مدیریت سود

بطور کلی در ادبیات مالی در مورد انگیزه مدیریت سود دو دیدگاه وجود دارد که عبارتند از: تئوری علامت‌دهی و تئوری نمایندگی.

تئوری علامت‌دهی بیان می‌کند که مدیران از مدیریت سود برای علامت دادن و رساندن اخبار خوب به بازار و ذینفعان استفاده می‌کنند. به عنوان مثال اگر شرکت شاهدیم روند رو به رشد در بهبود عملکرد باشد، مدیریت به منظور استنباط بازار سرمایه از روند سودآوری آتی شرم از مجرای مدیریت سود استفاده می‌کند که می‌تواند بر ارزش بازار سهام شرکت اثر گذارد (اهرونی و سواری^{۱۳}، ۱۹۸۰).

در مقابل دیدگاه علامت‌دهی، تئوری نمایندگی به تضاد منافع بین مدیر و مالک اشاره دارد. طبق این تئوری تضاد منافع بالقوه بین مالک و مدیر منجر به اقداماتی توسط مدیر می‌شود که می‌تواند هزینه نمایندگی را موجب شود که سهامداران مجبور به تحمل آن خواهند بود، برای کاهش یا مخفی کردن هزینه نمایندگی، مدیران اقدام به مدیریت سود می‌کنند (کرمی و همکاران، ۱۳۸۹). در این مطالعه از دیدگاه تئوری علامت‌دهی به بررسی تأثیر کمیته حسابرسی بر مدیریت سود پرداخته شده است.

به طور کلی مدیریت سود زمانی اتفاق می‌افتد که مدیریت در تلاش است تا تصویر مناسب‌تری از شرکت برای ذینفعان ارائه دهد خواهی برای علامت‌دهی و یا حفظ منافع شخصی باشد زیرا انتظار می‌رود این تصویر بر منافع مدیران تأثیر مستقیم و یا غیر مستقیم داشته باشد (استرویل^{۱۴}، ۲۰۰۹؛ ژی^{۱۵}، ۲۰۱۵؛ فخاری و عدیلی، ۱۳۹۱). همچنین اسکیر^{۱۶} (۱۹۸۹) معتقد است که معمولاً افق دید مدیران برای مدیریت سود بیشتر کوتاه‌مدت است تا بلندمدت. همچنین خیراللهی و همکاران (۱۳۹۵) بیان می‌کنند که سرمایه‌گذاران نگهداشت وجه نقد را در شرکت‌های با مدیریت سود واقعی بالا، کاهش می‌دهند. سرمایه‌گذاران در تصمیم‌گیری درباره سرمایه‌گذاری در شرکت‌ها، بر عوامل و نشانه‌های مدیریت سود و تأثیر آن‌ها بر جریان‌های نقدی به عنوان شاخصی از عملکرد شرکت توجه دارند (فرساد امان الهی و بنت محمد، ۱۳۹۴). کاهش حاشیه سود و افزایش در گردش دارایی‌ها به طور همزمان نشانه مدیریت سود رو به پایین است در حالی که افزایش در

حاشیه سود و کاهش همزمان در گردش دارایی‌ها تأییدی بر وجود مدیریت سود رو به بالا نمی‌باشد (شمس زاده و افخمی، ۱۳۹۵).

سان و همکاران (۲۰۱۴) معتقدند بعد از رسوایی‌های اخیر مالی (۲۰۰۰) که در پی آن منجر به وضع قوانین جدید در ساختار حاکمیت شرکتی شد، مدیران مدیریت سود واقعی را به مدیریت سود از طریق ارقام تعهدی ترجیح دادند. همچنین آنان معتقدند که استفاده از ارقام واقعی برای مدیریت سود می‌تواند بیانگر تنزل اخلاقی مدیران در برخورد با مدیریت سود باشد و این موضوع نگرانی بیشتری را متوجه حسابداران می‌کند.

ملازاده و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی تأثیر دانش مالی مدیرعامل بر روی مدیریت سود پرداختند. نتایج تحقیق آنان نشان‌دهنده آن بود که دانش مالی مدیرعامل بر روی مدیریت سود شرکت بر اساس رویدادهای واقعی و ارقام تعهدی اختیاری تأثیری ندارد. از طرف دیگر تفاوت معناداری بین مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی اختیاری و مبتنی بر رویدادهای واقعی در شرکت‌های با مدیرعامل دارای دانش مالی و سایر شرکت‌ها وجود ندارد.

بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد تاکنون هیچ پژوهش داخلی به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کنترل‌های داخلی و مدیریت سود (اندازه‌گیری شده از طریق مدل جونر تعدیل شده) در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران صورت نپذیرفته است. لذا ضروری است این مسئله مورد بررسی قرار گیرد؛ زیرا عدم وجود کمیته حسابرسی با کیفیت و در نتیجه ضعف در کنترل‌های داخلی می‌تواند به ناکارآمدی، بی‌برنامگی، اختلاس، تبانی و سایر مشکلات ساختاری عملکردی شرکت‌ها گردد.

۳- فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اول: بین اندازه کمیته حسابرسی و ضعف در کنترل داخلی رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین تخصص کمیته حسابرسی و ضعف در کنترل داخلی رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

فرضیه سوم: بین اندازه کمیته حسابرسی و مدیریت سود رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

فرضیه چهارم: بین تخصص کمیته حسابرسی و مدیریت سود رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

۴- روش پژوهش

این پژوهش از نوع پژوهش‌های کمی است که از روش علمی ساخت و اثبات تجربی استفاده می‌کند و بر اساس فرضیه‌ها و طرح‌های پژوهش از قبل تعیین شده انجام می‌شود. از این دسته پژوهش‌ها زمانی استفاده می‌شود که معیار اندازه‌گیری داده‌ها کمی است و برای استخراج نتیجه‌ها از فن‌های آماری استفاده می‌شود (نمازی، ۱۳۸۲). به‌منظور جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. در خصوص جمع‌آوری اطلاعات مربوط به بخش مبانی نظری و پیشینه پژوهش از کتب، مجلات و سایت‌های تخصصی فارسی و لاتین استفاده شده است. اطلاعات مورد نیاز شرکت‌ها نیز از طریق نرم‌افزار تدبیر پرداز و سایت رسمی سازمان بورس اوراق بهادار گردآوری شده‌اند. در نهایت داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار اکسل آماده و سپس با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۱۹ و Eviews نسخه ۷ تجزیه و تحلیل نهایی انجام گرفته است.

۵- جامعه آماری و نمونه پژوهش

در این پژوهش کل جامعه مورد نظر انتخاب شده و سپس با اعمال محدودیت‌های زیر نمونه آماری مشخص گردید. برای این منظور، چهار معیار در نظر گرفته شده و در صورتی که شرکتی کلیه معیارها را داشته باشد، به عنوان جامعه پژوهش انتخاب شده است. با توجه به محدود بودن حجم جامعه کلان به عنوان نمونه انتخاب شده است.

شرکت قبل از سال ۱۳۹۱ در بورس پذیرفته شده باشد و تا پایان سال ۱۳۹۵ در بورس فعال باشد. به دلیل ماهیت خاص فعالیت شرکت‌های هلدینگ، واسطه‌گری مالی و شرکت‌های سرمایه‌گذاری و تفاوت قابل ملاحظه ماهیت آن‌ها با شرکت‌های تولیدی و بازرگانی، شرکت برگزیده از صنایع آنان نباشد.

به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه، سال مالی شرکت منتهی به ۲۹ اسفند باشد و در بازه زمانی مورد مطالعه، تغییر سال مالی یا تغییر فعالیت نداشته باشد.

صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه شرکت‌ها در بازه زمانی مذکور به گونه کامل در وب‌گاه بورس اوراق بهادار موجود باشد.

بر اساس معیارهای بالا، ۲۷۰ سال - شرکت به عنوان نمونه انتخاب شده است.

۶- متغیرهای پژوهش

۶-۱- متغیر وابسته

ضعف در کنترل‌های داخلی: برای سنجش ضعف در کنترل‌های داخلی به عنوان متغیر ... از نقاط ضعف بااهمیت کنترل‌های داخلی استفاده گردیده است که از گزارش مدیریت در خصوص کنترل‌های داخلی بدست آمده است. اگر شرکت حداقل یک ضعف در سیستم کنترل‌های داخلی داشته باشد عدد یک و در غیر این صورت مقدار آن صفر خواهد بود. مدیریت سود: برای اندازه‌گیری مدیریت سود، از مدل جونز تعدیل شده استفاده شده است.

۶-۲- متغیر مستقل

تخصص اعضای کمیته حسابرسی: تخصص اعضای کمیته حسابرسی بیانگر تعداد اعضای کمیته حسابرسی است که در زمینه حسابداری، حسابرسی و مالی فعالیت دارند و دارای علم و دانش تخصصی هستند (روهانا و همکاران^{۱۷}، ۲۰۱۴). فرد متخصص فردی است که مدرک دانشگاهی یا مدرک حرفه‌ای داخلی یا معتبر بین‌المللی در امور مالی، حسابداری، حسابرسی، مدیریت مالی، اقتصاد و یا سایر رشته‌های مدیریت با گرایش مالی یا اقتصادی همراه با توانایی تجزیه و تحلیل صورت‌ها و گزارش‌های مالی و کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی دارد (سازمان بورس و اوراق بهادار، ۱۳۹۱). اندازه کمیته حسابرسی: اندازه کمیته حسابرسی با تعداد اعضای کمیته حسابرسی بررسی می‌شود (روهانا و همکاران، ۲۰۱۴).

۶-۳- متغیرهای کنترلی

در این پژوهش با مرور پژوهش‌های مشابه، متغیرهای زیر به عنوان متغیر کنترلی در نظر گرفته شده است:

اندازه شرکت: این متغیر از طریق لگاریتم طبیعی کل دارایی‌ها محاسبه شده است. اهرم مالی: این نسبت از طریق تقسیم کل بدهی‌ها بر کل دارایی‌های محاسبه شده است. بازده دارایی‌ها: این نسبت از طریق تقسیم سود قبل از بهره و مالیات تقسیم بر کل دارایی‌ها محاسبه شده است.

رشد شرکت: برای اندازه‌گیری رشد شرکت از نسبت کیوتوبین استفاده شده است که این نسبت از تقسیم ارزش بازار به ارزش دفتری شرکت بدست می‌آید.

جریان وجه نقد: برابر است با درصد تغییرات در جریان وجه نقد شرکت.

مالکیت نهادی: این نسبت از طریق تعداد سهام عادی شرکت در دست مالکان حقوقی تقسیم بر تعداد کل سهام عادی شرکت در ابتدای دوره اندازه‌گیری شده است.

۷- روش آزمون فرضیه‌های پژوهش

از مدل‌های رگرسیون زیر در خصوص آزمون فرضیه‌های پژوهش استفاده شده است.

H1:

$$ICMV = a + size + lev + mb + cfo + roe + owner$$

H2:

$$ICMV = a + ex + size + lev + mb + cfo + roe + owner$$

H3:

$$EMANAGEMENT = a + size + lev + mb + cfo + roe + owner$$

H4:

$$EMANAGEMENT = a + ex + size + lev + mb + cfo + roe + owner$$

۸- یافته‌های پژوهش

۸-۱- آمار توصیفی

طبق اطلاعات جدول ۱ متغیر مالکیت نهادی دارای بالاترین و متغیر اهرم مالی دارای کمترین میزان پراکندگی در بین متغیرهای پژوهش هستند. آماره مربوط به متغیر اندازه کمیته حسابرسی نشان‌دهنده وجود حداقل ۳ عضو و حداکثر ۵ عضو در کمیته حسابرسی شرکت‌های پذیرفته در بورس اوراق بهادار تهران است. همچنین آماره مرتبط با تخصص کمیته حسابرسی نشان‌دهنده وجود هیچ عضو تا حداکثر ۴ عضو متخصص در امور مالی و حسابداری در بین اعضای کمیته حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است.

جدول ۱- آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

کمیته	بیشینه	انحراف معیار	میانه	میانگین	آماره متغیر
۳/۰۰۰	۵/۰۰۰	۰/۴۹۱	۳/۰۱۰	۳/۳۶۰	اندازه کمیته حسابرسی
۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۴۷۱	۰/۰۰۰	۰/۴۱۳	کنترل داخلی
۱۱/۴۸۰	۱۷/۸۲۲	۱/۲۱۱	۱۴/۰۸۳	۱۴/۲۸۴	اندازه شرکت
۰/۰۱۲	۱/۰۱۲	۰/۲۳۹	۰/۵۵۳	۰/۵۲۵	اهرم مالی
۰/۲۹۵	۱۸/۲۸۵	۲/۳۳۲	۰/۹۱۴	۱/۴۵۸	رشد شرکت
-۶/۵۲۰	۱۳/۸۶۱	۲/۵۳۸	۰/۲۱۷	۰/۵۶۱	نوسان جریان نقد عملیاتی
-۰/۴۲۸	۳/۳۶۷	۰/۵۶۹	۰/۵۲۶	۰/۶۸۰	بازده حقوق صاحبان سهام

پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی
شماره ۴۶ / تابستان ۱۳۹۹

کمیته	بیشینه	انحراف معیار	میانه	میانگین	آماره متغیر
۶/۰۰۰	۸۷/۰۰۰	۲۳/۰۱۳	۴۹/۰۰۰	۴۹/۱۱۱	مالکیت نهادی
۰/۰۰۰	۴/۰۰۰	۰/۸۶۵	۲/۰۰۰	۲/۱۶۱	تخصص کمیته حسابرسی
-۰/۹۹۳	۰/۹۹۷	۰/۷۱۰	۰/۴۷۵	۰/۲۷۳	مدیریت سود

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۸-۱-۱- پایایی (ایستایی) متغیرهای پژوهش

مطابق با جدول ۲ و با استفاده از آزمون هادری در کلیه متغیرهای مستقل، وابسته و کنترلی سطح معناداری در آزمون ریشه واحد (که باید کوچک‌تر از ۰/۰۵ باشد) نشان‌دهنده این است که تمامی متغیرهای پژوهش از پایایی مناسب برخوردار هستند.

جدول ۲- بررسی پایایی متغیرهای پژوهش

آزمون هادری		متغیر	آزمون هادری		متغیر
سطح معناداری	آماره آزمون		سطح معناداری	آماره آزمون	
۰/۰۰۰	۴/۴۳۳	نوسان جریان نقد عملیاتی	۰/۰۰۰	۵/۴۸۳	اندازه کمیته حسابرسی
۰/۰۰۰	۵/۸۷۹	بازده حقوق صاحبان سهام	۰/۰۰۰	۴/۳۲۹	کنترل داخلی
۰/۰۰۰	۵/۳۶۳	مالکیت نهادی	۰/۰۰۰	۴/۶۷۷	اندازه شرکت
۰/۰۰۰	۵/۱۲۳	تخصص کمیته حسابرسی	۰/۰۰۰	۴/۹۲۷	اهرم مالی
۰/۰۰۰	۴/۹۸۴	مدیریت سود	۰/۰۰۰	۴/۰۸۷	رشد شرکت

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۸-۲- آمار استنباطی

• آزمون فرضیه اول

در جدول ۳ نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول ارائه شده است. با توجه به مقدار آماره LR مندرج در جدول ۳، در سطح کلیه شرکت‌ها که برابر با ۱۶/۱۱۷ است، بیانگر معنادار بودن الگو در سطح ۹۵ درصد است. افزون بر این، مقدار R مک فادن برابر با ۰/۲۰۹ است؛ بنابراین، با توجه به این مقدار می‌توان ۲۰/۹ درصد از تغییرات متغیر وابسته را به وسیله متغیرهای مستقل و کنترلی پیش‌بینی کرد. در نتیجه، طبق جدول ۳، سطح معناداری مربوط به متغیر اندازه کمیته حسابرسی و متغیرهای کنترلی نشان‌دهنده آن است که بین اندازه کمیته حسابرسی و ضعف در کنترل داخلی

رابطه منفی و معناداری وجود دارد. به سخنی دیگر، با توجه به ضرایب مدل به هر اندازه که شیب اندازه کمیته حسابرسی به سمت اعداد مثبت حرکت کند، از میزان ضعف در کنترل داخلی کاسته خواهد شد.

جدول ۳ - خلاصه نتایج آزمون فرضیه اول

متغیر وابسته: کنترل داخلی				
متغیرها	ضرایب	خطای استاندارد	آماره z	سطح معناداری
اندازه کمیته	-۲/۲۸۴	۰/۸۰۴	-۲/۸۴۱	۰/۰۰۳
اندازه شرکت	-۰/۱۴۹	۰/۲۳۸	-۰/۶۲۴	۰/۵۵۴
اهرم مالی	۱/۷۰۷	۱/۵۴۷	۱/۱۰۳	۰/۳۱۴
رشد شرکت	-۰/۱۹۷	۰/۳۱۱	-۰/۶۳۳	۰/۵۲۶
جریان وجه نقد	۰/۱۴۲	۰/۱۵۳	۰/۹۲۹	۰/۳۵۲
بازده حقوق صاحبان سهام	-۰/۲۲۲	۰/۶۹۴	-۰/۳۲۰	۰/۷۴۸
مالکیت نهادی	-۰/۰۱۶	۰/۰۶۲	-۰/۲۵۷	۰/۷۸۳
مقدار ثابت	۸/۷۶۳	۴/۶۶۸	۱/۸۷۷	۰/۰۶۰
R مک فادن		آماره LR	سطح معناداری LR	
۰/۲۰۹		۱۶/۱۱۷	۰/۰۲۳	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

• آزمون فرضیه دوم

در جدول ۴ نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم ارائه شده است. با توجه به مقدار آماره LR مندرج در جدول ۴، در سطح کلیه شرکت‌ها که برابر با ۱۶/۶۸۸ است، بیانگر معنادار بودن الگو در سطح ۹۵ درصد است. افزون بر این، مقدار R مک فادن برابر با ۰/۱۲۲ است؛ بنابراین، با توجه به این مقدار می‌توان ۱۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته را به وسیله متغیرهای مستقل و کنترلی پیش‌بینی کرد. در نتیجه، طبق جدول ۴، سطح معناداری مربوط به متغیر تخصص کمیته حسابرسی و متغیرهای کنترلی نشان‌دهنده آن است که بین تخصص کمیته حسابرسی و ضعف در کنترل داخلی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. به سخنی دیگر، با توجه به ضرایب مدل به هر اندازه که شیب تخصص کمیته حسابرسی به سمت اعداد مثبت حرکت کند، از میزان ضعف در کنترل داخلی کاسته خواهد شد.

جدول ۴- خلاصه نتایج آزمون فرضیه دوم

متغیر وابسته: کنترل داخلی				
متغیرها	ضرایب	خطای استاندارد	آماره z	سطح معناداری
تخصیص کمیته	-۰/۰۷۳	۰/۰۳۳	-۲/۲۱۹	۰/۰۲۱
اندازه شرکت	-۰/۴۱۷	۰/۲۸۵	-۱/۴۶۱	۰/۱۴۴
اهرم مالی	۰/۰۸۹	۰/۰۵۹	۱/۵۱۶	۰/۱۲۹
رشد شرکت	-۰/۱۱۷	۰/۱۰۸	-۱/۰۷۶	۰/۲۸۱
جریان وجه نقد	۰/۲۰۸	۰/۱۳۷	۱/۵۱۸	۰/۱۲۹
بازده حقوق صاحبان سهام	-۰/۴۱۸	۰/۶۶۰	-۰/۶۳۳	۰/۵۲۶
مالکیت نهادی	-۰/۰۱۹	۰/۰۶۹	-۰/۲۷۳	۰/۷۸۲
مقدار ثابت	۳/۲۲۹	۳/۷۸۷	۰/۸۵۲	۰/۳۹۳
R مک فادن		آماره LR	سطح معناداری LR	
۰/۱۲۲		۱۶/۶۸۸	۰/۰۱۹	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

• آزمون فرضیه سوم

نتایج آزمون‌های مربوط به انتخاب مدل فرضیه سوم مندرج در جدول ۵، لزوم استفاده از روش اثرات ثابت را تأیید کرده است. لذا، با توجه به جدول شماره ۶ که نتایج حاصل از آزمون فرضیه سوم ارائه شده است؛ با توجه به مقدار آماره F در سطح کلیه شرکت‌ها که برابر با ۱۰/۴۵ است، الگو در سطح ۹۵ درصد معنادار است. افزون بر این، با توجه به مقدار آماره دوربین واتسون که برابر با ۱/۹۵ است، وجود خود همبستگی پی‌درپی در اجزای اخلاقی رگرسیون رد می‌شود. مقدار R^2_{adj} برابر با ۰/۱۴۹ است؛ بنابراین، با توجه به این مقدار می‌توان ۱۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته را به‌وسیله متغیر مستقل و کنترلی‌ها پیش‌بینی کرد. در نتیجه، طبق جدول شماره ۶، سطح معناداری مربوط به متغیر اندازه کمیته نشان‌دهنده آن است که بین اندازه کمیته و مدیریت سود هیچ نوع رابطه معناداری وجود ندارد.

جدول ۵- نتایج مربوط به انتخاب مدل فرضیه سوم

نوع مدل	سطح معناداری	آماره آزمون	آزمون	
اثرات ثابت	۰/۰۰۰	۸/۷۳۹	آزمون چاو	فرضیه اول
	۰/۰۰۰	۲۰/۴۷۲	آزمون هاسمن	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۶- خلاصه نتایج آزمون فرضیه سوم

متغیر وابسته: مدیریت سود				
متغیر	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
اندازه کمیته	-۵/۸۸۰	۱۶/۱۷۴	-۰/۳۶۳	۰/۷۱۶
اندازه شرکت	۰/۹۷۲	۳/۳۶۲	۰/۲۸۹	۰/۷۷۲
اهرم مالی	-۴/۸۲۳	۶/۱۴۲	-۰/۷۸۵	۰/۴۳۲
رشد شرکت	۲/۳۳۶	۳/۳۲۳	۰/۷۰۲	۰/۴۸۲
جریان وجه نقد	۶/۱۵۵	۹/۶۸۰	۰/۶۳۵	۰/۵۲۵
بازده حقوق صاحبان سهام	-۰/۳۴۴	۰/۱۷۵	-۱/۹۶۲	۰/۰۵۴
مالکیت نهادی	-۰/۱۷۳	۰/۱۶۳	-۱/۰۵۸	۰/۲۹۰
مقدار ثابت	۰/۴۴۲	۱/۲۳۳	۰/۳۵۸	۰/۷۲۱
R ²	R ² _{adj}	آماره دوربین واتسون	آماره F	سطح معناداری
۰/۱۴۹	۰/۱۴۳	۱/۹۴۴	۱۰/۴۴۶	۰/۰۰۴

منبع: یافته‌های پژوهشگر

• آزمون فرضیه چهارم

نتایج آزمون‌های مربوط به انتخاب مدل فرضیه چهارم مندرج در جدول شماره ۷، لزوم استفاده از روش اثرات ثابت را تأیید کرده است. لذا، با توجه به جدول ۸ که نتایج حاصل از آزمون فرضیه چهارم ارائه شده است؛ با توجه به مقدار آماره F در سطح کلیه شرکت‌ها که برابر با ۱۲/۱۲ است، الگو در سطح ۹۵ درصد معنادار است. افزون بر این، با توجه به مقدار آماره دوربین واتسون که برابر با ۱/۵۴ است، وجود خود همبستگی پی‌درپی در اجزای اخلاقی رگرسیون رد می‌شود. مقدار R²_{adj} برابر با ۰/۱۹۸ است؛ بنابراین، با توجه به این مقدار می‌توان ۲۰ درصد از تغییرات متغیر وابسته را به‌وسیله متغیر مستقل و کنترلی‌ها پیش‌بینی کرد. در نتیجه، طبق جدول شماره ۶، سطح معناداری مربوط به متغیر تخصص کمیته نشان‌دهنده آن است که بین تخصص کمیته و مدیریت سود رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

جدول ۷- نتایج مربوط به انتخاب مدل فرضیه چهارم

نوع مدل	سطح معناداری	آماره آزمون	آزمون	
اثرات ثابت	۰/۰۰۰	۷/۱۲۴	آزمون چاو	فرضیه اول
	۰/۰۰۰	۱۹/۰۰۱	آزمون هاسمن	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۸ - خلاصه نتایج آزمون فرضیه چهارم

متغیر وابسته: مدیریت سود				
متغیر	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
تخصص کمیته	-۰/۲۱۰	۰/۰۸۰	-۲/۶۲۱	۰/۰۰۶
اندازه شرکت	۰/۰۸۱	۰/۱۲۴	۰/۶۵۲	۰/۵۲۴
اهرم مالی	-۰/۲۴۹	۰/۴۴۶	-۰/۵۵۸	۰/۵۸۴
رشد شرکت	۰/۰۵۵	۰/۰۴۱	۱/۳۵۹	۰/۱۷۹
جریان وجه نقد	۰/۰۶۰	۰/۰۳۴	۱/۷۷۳	۰/۰۸۱
بازده حقوق صاحبان سهام	-۰/۳۹۳	۰/۱۷۰	-۲/۳۰۸	۰/۰۲۴
مالکیت نهادی	۰/۰۸۷	۰/۷۶۳	۰/۱۱۴	۰/۹۱۰
مقدار ثابت	۰/۳۵۷	۱/۱۱۵	۰/۳۲۰	۰/۷۴۹
R ²	R ² _{adj}	آماره دوربین واتسون	آماره F	سطح معناداری
۰/۱۹۸	۰/۱۹۱	۱/۵۴۱	۱۲/۱۲۲	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهشگر

۹- بحث و نتیجه‌گیری

نتایج آزمون فرضیه اول نشان داد که بین اندازه کمیته حسابرسی و ضعف در کنترل داخلی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. بدین معنی که هر چه تعداد افراد حاضر در کمیته حسابرسی از تعداد ۳ نفر به ۵ نفر گرایش داشته است از ضعف‌های موجود در کنترل‌های داخلی کاسته شده است. اعضای کمیته حسابرسی با نظارت بر فرآیندهای نظام راهبری و کنترل‌های داخلی موجب بهبود و ارتقای کنترل‌های داخلی شرکت می‌گردند.

نتایج آزمون فرضیه دوم نشان داد که بین تخصص کمیته حسابرسی و ضعف در کنترل داخلی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. بدین معنی که هر چه اعضای کمیته حسابرسی در زمینه حسابداری، حسابرسی و مالی فعالیت داشته باشند و دارای علم و دانش تخصصی هستند بیشتر باشند از ضعف‌های موجود در کنترل‌های داخلی کاسته خواهد شد؛ زیرا با مشاوره به مدیریت و نظارت تخصصی‌تر بر اجرای کنترل‌های داخلی طراحی شده موجب بهبود کنترل‌های داخلی شرکت می‌گردند.

نتایج فرضیه سوم پژوهش نشان‌دهنده عدم وجود رابطه بین اندازه کمیته و مدیریت سود می‌باشد. نتایج آزمون فرضیه چهارم پژوهش نشان داد بین تخصص کمیته و مدیریت سود رابطه

منفی و معناداری وجود دارد؛ به عبارت دیگر هر چه تخصص اعضای کمیته حسابرسی در زمینه‌های مالی و حسابداری بیشتر باشد می‌توانند با نظارت مناسب‌تر بر موضوعات با اهمیت گزارشگری مالی، قضاوت‌ها و برآوردهای عمده، رویه‌های حسابداری عمده، نحوه افشا و انتخاب و تغییر در هر یک از آن‌ها و افشای معاملات با اشخاص وابسته اطمینان معقول‌تری نسبت به رعایت استانداردهای حسابداری و سایر مقررات در گزارش‌های شرکت ارائه نمایند.

با توجه به تأیید فرضیه‌های اول، دوم و چهارم پژوهش و تأیید وجود رابطه منفی و معنادار بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی (اندازه کمیته حسابرسی و تخصص کمیته حسابرسی) با ضعف در کنترل‌های داخلی و همچنین رابطه منفی و معنادار بین تخصص کمیته حسابرسی و مدیریت سود می‌توان پیشنهادهای زیر را ارائه داد:

- (۱) الزام و پیگیری اصول حاکمیت شرکتی
- (۲) تقویت رعایت منشور کمیته حسابرسی، تدوین شده در سال ۱۳۹۱
- (۳) حمایت و پیگیری عمومیت یافتن و اجرای مناسب‌تر منشور کمیته حسابرسی در تمامی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران.
- (۴) با توجه به اینکه تعداد بیشتر اعضای کمیته حسابرسی می‌تواند بر کاهش ضعف‌های کنترل‌های داخلی اثرگذار باشد، لذا پیشنهاد می‌شود تا حداقل از ۵ نفر به جای ۳ نفر در ترکیب کمیته حسابرسی استفاده شود.
- (۵) با توجه به اینکه تخصص بیشتر اعضای کمیته حسابرسی در زمینه‌های مالی، حسابداری و کنترل‌های داخلی می‌تواند بر کاهش ضعف‌های بااهمیت کنترل‌های داخلی و مدیریت سود شرکت اثر گذارد، لذا پیشنهاد می‌شود از تعداد بیشتری افراد متخصص در امور مالی و حسابداری در کمیته حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران استفاده گردد.

فهرست منابع

- ۱) اعتمادی، حسین و نصیبه شفاخیبری، (۱۳۹۰)، "تأثیر جریان‌های نقد آزاد بر مدیریت سود و نقش کمیته حسابرسی در آن"، فصلنامه پژوهشی حسابداری مالی، سال سوم، شماره ۱۰.
- ۲) باباجانی، جعفر و عبدالخالق خنکا، (۱۳۹۱)، "ضرورت تشکیل کمیته حسابرسی و استقرار واحد حسابرسی داخلی در شهرداری کلان‌شهرها برای ارتقا سطح مسئولیت پاسخگویی"، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، سال دهم، شماره ۳۳.
- ۳) جامعی، رضا و آزاده رستمیان، (۱۳۹۵)، "تأثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی سود پیش‌بینی شده"، فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۸، شماره ۲۹، صص ۱-۱۷.
- ۴) جاوید، داریوش، محسن دستگیر و مهدی عرب صالحی، (۱۳۹۴)، "بررسی تأثیر کیفیت کنترل‌های داخلی بر محافظه‌کاری مشروط در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، فصلنامه حسابداری مالی، ۷(۲۶)، صص ۱۵۱-۱۲۵.
- ۵) حاجیها، زهره، (۱۳۸۹)، "بررسی رابطه خطر ذاتی و کنترل در رویکرد حسابرسی مبتنی بر ریسک"، فصلنامه حسابداری مالی، شماره ۲، صص ۹۵-۱۲۰.
- ۶) حاجیها، زهره، جواد اوادی و مه‌ری صالح آبادی، (۱۳۹۶)، "ضعف در کنترل‌های داخلی و تأخیر در گزارش حسابرسی"، فصلنامه حسابداری مالی ۹ (۳۳)، صص ۷۸-۹۶.
- ۷) حاجیها، زهره و حسین رجب دری، (۱۳۹۶)، "بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر سطح نگهداری وجه نقد"، مجله دانش حسابداری، ۸ (۲۹)، صص ۶۳-۸۸.
- ۸) حاجیها، زهره و سهیلا محمد حسین نژاد، (۱۳۹۴)، "عوامل تأثیرگذار بر نقاط ضعف بااهمیت کنترل‌های داخلی"، فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۷(۲۶)، صص ۱۳۷-۱۱۹.
- ۹) خیراللهی، فرشید و اسحاق بهشور و فرزاد ایوانی، (۱۳۹۵)، "مدیریت سود واقعی، سطوح و ارزشیابی نگهداشت وجه نقد شرکت‌ها"، فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۸، شماره ۳۰، صص ۱-۱۴.
- ۱۰) رؤیایی، رمضانعلی و محمد ابراهیمی، (۱۳۹۴)، "بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر سطح افشای داوطلبانه اخلاق"، حسابداری مالی، ۷(۲۵)، صص ۸۸-۷۱.
- ۱۱) سازمان بورس اوراق بهادار تهران، (۱۳۹۱)، "دستورالعمل کنترل‌های داخلی ناشان پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرا بورس ایران"، تهران.

- ۱۲) سازمان بورس اوراق بهادار تهران، (۱۳۹۱)، "منشور کمیته حسابرسی در بورس اوراق بهادار تهران و فرا بورس ایران"، تهران.
- ۱۳) سجادی، سید حسین، محسن دستگیر و مجتبی افشار جهانشاهی، (۱۳۸۵)، "ضرورت ایجاد کمیته حسابرسی صاحبکار"، فصلنامه مطالعات حسابداری، شماره ۱۵.
- ۱۴) شعری، صابر و کاوه آذین فر، (۱۳۸۶)، "سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری و کنترل‌های داخلی"، نشریه حسابداری، شماره ۱۸۴، صص ۹-۱.
- ۱۵) شمس زاده، باقر و محمد افخمی، (۱۳۹۵)، "تشخیص مدیریت سود با استفاده از تغییرات گردش دارایی‌ها و حاشیه سود"، فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۸، شماره ۳۲، صص ۸۳-۹۸.
- ۱۶) فخاری، حسین و قاسم روحی، (۱۳۹۱)، "بررسی تأثیر وجه نقد نگهداری شده و مدیریت سرمایه گردش بر مازاد بازده سهام شرکت‌ها"، مجله دانش حسابداری، ۴(۱۴)، صص ۲۷-۴۹.
- ۱۷) فخاری، حسین، جواد محمدی و محسن حسن نتاج کردی، (۱۳۹۴)، "بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر مدیریت سود از طریق اقلام واقعی"، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۱۲(۴۶)، صص ۱۲۳-۱۴۶.
- ۱۸) فخاری، حسین و مجتبی عدیلی، (۱۳۹۱)، "بررسی رابطه بین جریان‌های نقد آزاد و مدیریت سود از طریق فعالیت‌های واقعی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره نوزدهم، شماره ۴.
- ۱۹) فرساد امان الهی، غلامرضا و جوریه بنت محمد، (۱۳۹۴)، "رابطه بین مدیریت سود و پیش‌بینی جریان وجوه نقد"، فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۷، شماره ۲۸، صص ۱۱۵-۱۲۹.
- ۲۰) قنبریان، رضا، (۱۳۹۰)، "کنترل‌های داخلی از گذشته تا امروز"، دانشنامه حسابداری، ۵ شماره ۲۳۷، صص ۹-۱.
- ۲۱) کرمی، غلامرضا، ساسان مهرانی و هدی اسکندر، (۱۳۸۹)، "بررسی تئوری نمایندگی و تئوری علامت‌دهی در سیاست‌های تقسیم سود: نقش سرمایه‌گذاران نهادی"، مجله پیشرفت‌های حسابداری دانشگاه شیراز، دوره دوم، شماره ۲.
- ۲۲) محمدیان، محمد، (۱۳۹۰)، "نقش و روابط حسابرس، کمیته حسابرسی و هیئت‌مدیره مدیره در پاسخگویی به سهامداران"، مجله حسابرس، شماره ۵۶.
- ۲۳) ملازاده، محمد، محمد لاری دشت بیاض و محمد جواد ساعی، (۱۳۹۵)، فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۸، شماره ۳۰، صص ۳۷-۵۹.

۲۴) نمازی، محمد، (۱۳۸۲)، "نقش پژوهش‌های کیفی در علوم انسانی"، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۱، صص ۶۳-۸۷.

- 25) Ahatony J., & Swary, I (1980), "Quarterly Dividend and Earnings Announcements and Stockholders Returns: An Empirical Analysis", *Journal of Finance*, Vol.5.
- 26) Balsam, Steven, Wei Jiang, Bo Lu, (2012), "Equity Incentive and Internal control Weaknesses", No. 45., PP.1-34.
- 27) Baltaci, Mustafa and Serdar Yilmaz, (2006), "Keeping an Eye on Sub-national Government. Internal Control and Audit at Local Level", world Bank Institute, Washington.D.C, PP. 1-35.
- 28) Dalton, D.R., Daily, C.M., Johnson, J.L., Ellstrand, A.E. (1991), "Number of Directors and Financial Performance: A Meta-analysis", *Academy of Management Journal*, 42(6), PP. 674-686.
- 29) Dowdel Th., D. Herda., & M. Notbohm, (2014), "Do Management Reports on Internal Control over Financial Reporting Improve Financial Reporting", *Research in Accounting Regulation*, 26, PP. 104-109.
- 30) Hammersley, Jacqueline S, Linda A. Myers, Catherine Shakespeare, (2008), "Market Reaction to the Disclosure of Internal Control Weaknesses and to the Characteristics of Those Weaknesses under Section 302 of the Sarbanes Oxely Act of 2002", *Review of Accounting Studies*. PP. 1-42.
- 31) Hisham, K., Zuaini, I., Noraziah, A. (2014), "The Impact of Audit Committee Characteristics".
- 32) Krishnan, J & Visvanathan, G (2008), "Does the SOX Definition of an Accounting Expert Matter? The Association between Audit Committee Directors Accounting Expertise and Accounting Conservation", *Contemporary Accounting Research*, Vol.25.
- 33) Li Huang C., Chen, W., Lu, K. (2016), "Can the Audit Committee Provide better oversight of Listed Companies? An Efficiency of Cash Holdings Perspective", *Asian Journal of Finance & Accounting*, 8(1), PP. 100-126.
- 34) Persons, O.S. (2009), "Audit Committee Characteristics and Earlier Voluntary Ethics Disclosure among Fraud and no-fraud Firm", *International Journal OF Disclosure and Governance*, 6(4), PP. 284-297.
- 35) Public Oversight Board (POB). (1994), "Strengthening the Professionalism of the Independent Auditor", Stamford, CT:POB.
- 36) Rohana, O., Farhana, I., Siti, M., Noorasilinda, (2014), "Influence of Audit Committee Characteristics on Voluntary Ethics Disclosure", *Social and Behavioroal Sciences*. 145, PP. 330-342.
- 37) Schipper, K (1989), "Earnings Management", *Accounting Horizons*, 3(4).
- 38) Standards for internal Control in the Federal Government, (1999), "United States General Accounting OFFICE (GAO)", PP.1-4.
- 39) Strobl, G (2009), "Earnings Manipulation and the Cost of Capital", University of North Carolina at Chapel Hill.
- 40) Sun, Jerry & Lan, George & Liu, Guoping (2014), "Independent Audit Committee Characteristics and Real Earning Management", www.emeraldinsight.com. on

- Corporate Voluntary Disclosure. Internal Conference on Accounting Studies, PP. 18-19, Kuala Lumpur, Malaysia.
- 41) Sun, J., Lan, G., Liu G. (214), "Independent Audit Committee Characteristics and Real Earnings Management", *Managerial Auditing Journal*, 29(2), PP. 153-172.
- 42) Wang, X., J. Gao, C. Shang & Q. Lu, (2016), "Ownership Structure, Internal Control and Real Activity Earnings Management", *International Conference on Industrial Engineering, Management Science and Application*, PP. 1-4.
- 43) Xi Liy, x (2015), "Accounting Conservation and the Cost of Capital: International Analysis", *Journal of Business Finance & Accounting*, 42, PP. 555-582.
- 44) Yang, J., Krishnan, J. (2005), "Audit Committees and Quarterly Earning Management", *Internal Journal of Auditing*, 9(3), PP. 201-219.
- 45) Yazawa, Kenichi, (2010), "Why Don't Japanese Companies Disclose Internal Control Weakness? Evidence from J-SOX Mandated Audits", *Aoyama Gakuin University*, No.32, PP.2-11.

یادداشت‌ها

- ¹ Sarbanes-Oxley Act
² Li Huang & Chen & Lu.
³ Sun & Jerry & Lan.
⁴ Hisham & Zuaini & Noraziah.
⁵ Krishnan & Visvanathan
⁶ Dalton & Daily & Johnson & Ellstrand.
⁷ Yang & Krishnan
⁸ Baltaci & Yilmaz
⁹ Wang & Gao & Shang & Lu
¹⁰ Balsam & Jiang & Lu
¹¹ Yazawa
¹² Hammersley & Jacqueline & Myers
¹³ Ahatony J., & Swary
¹⁴ Strobl
¹⁵ Xi
¹⁶ Schipper
¹⁷ Rohana & Farhana & Siti & Noorasilinda.